

K E L T A I N E N K I R J A S T O

Elizabeth Strout

N I M E N I
O N
L U C Y
B A R T O N

K E L T A I N E N K I R J A S T O

ELIZABETH STROUT:

Nimeni on Lucy Barton (2016, suom. 2018)

ELIZABETH STROUT

Nimeni on Lucy Barton

Suomentanut

KRISTIINA RIKMAN

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ

tammi

75 VUOTTA

HELSINKI

Englanninkielinen alkuteos *My Name Is Lucy Barton*
ilmestyi Yhdysvalloissa 2016.

Copyright © 2016 by Elizabeth Strout

Suomenkielinen laitos © Kustannusosakeyhtiö Tammi 2018

This translation is published by arrangement with Random House,
a division of Penguin Random House LLC.

Painettu EU:ssa

ISBN 978-951-31-9962-3

Ystävälleni
Kathy Chamberlainille

Kerran, monta vuotta sitten, kävi niin että jouduin viettämään sairaalassa melkein yhdeksän viikkoa. Sairaala oli New York Cityssä ja öisin näin sängystäni Chrysler Buildingin, sen valaistun geometrisen loiston. Päiväsaikaan rakennuksen kauneus himmeni ja vähitellen siitä tuli vain yksi sinistä taivasta vasten kohoavista pilvenpiirtäjäistä, ja kaikki kaupungin rakennukset näyttivät luoksepääsemättömiltä, hiljaisilta, etäisiltä. Oli toukokuu ja sitten kesäkuu, ja muistan miten seisoin ikkunan ääressä katselemassa nuoria naisia – ikätovereitani – jotka olivat kevätkuivatuissaan menossa lounastauolle; näin miten he nyökyttelivät keskustellessaan ja miten tuulenvire sai heidän puseronsa karehtimaan. Ajattelin, että kun pääsisin sairaalasta, en enää koskaan kävelisi jalkakäytävällä kiittämättä siitä, että sain olla yksi heistä, ja monta vuotta teinkin niin – muistin sairaalan ikkunasta avautuvan näkymän ja iloitsin jalkakäytävästä, jota pitkin kävelin.

Aluksi juttu oli yksinkertainen: menin sairaalaan umpilisäkkeen poistoon. Kahden päivän kuluttua sain ruokaa, mutta se ei pysynyt sisälläni. Ja sitten nousi kuume. Mitään bakteeria ei löytynyt eikä kukaan hoksannut, mikä oli mennyt vikaan. Kukaan ei keksinyt syytä. Sain

nesteitä suoraan suoneen ja toiseen meni antibiootteja. Pussit oli kiinnitetty vipattavilla pyörillä liikkuvaan metallitankoon, jota työnsin kävellessäni, mutta väsyin helposti. Heinäkuun lähestyessä vaivani, mikä lie, katosi. Mutta siihen saakka elin omituisessa tilassa – kirjaimellisesti kuumeisen odottavassa – ja olin hyvin levoton. Minulla oli kotona aviomies ja kaksi pientä tytärtä, ikävöin tyttöjäni hirveästi ja olin heistä niin huolissani, että pelkäsin sairastuvani vielä pahemmin. Lääkärimeni, johon olin hyvin kiintynyt – juutalainen mies, jolla oli kaksoisleuka ja joka kantoi harteillaan lempeän surumielisyyden taakkaa, mies jonka isovanhemmat ja kolme tättiä oli tapettu keskitysleireillä, kuulin kun hän kertoi siitä eräälle hoitajalle, mies jolla oli vaimo ja neljä aikuista lasta täällä New York Cityssä – tuo ihana mies sääli minua ja järjesti niin että tytöt – he olivat silloin viiden ja kuuden vanhat – saivat tulla tapaamaan minua, jos olivat terveitä. Muuan perhetuttu toi heidät huoneeseeni ja kun näin heidän likaiset pikku kasvonsa ja takkutukat, rullasin tippatelineeni suihkuhuoneeseen heidän kanssaan, ja he huusivat: ”Mami, sinä olet hirmu laiha!” Heitä pelotti oikeasti. He istuivat sänkyni laidalla kun kuivasin heidän tukkaansa pyyhkeellä, ja sitten he piirsivät, mutta arkaillen, kyselemättä vähän väliä: ”Mami, mami, tykkäätkö sinä tästä? Mami, katso minun prinsessani mekkoa!” Tytöt olivat kovin hiljaisia, etenkin nuorempi, ja kun halasin häntä, näin miten hänen alahuulensa työntyi esiin ja hänen leukansa väpätti; hän oli niin pikkuinen ja yritti kovasti olla urhea. Kun he lähtivät, en katsonut

ikkunasta miten he kävelivät pois ystäväni kanssa, ystäväni joka oli tuonut heidät ja jolla ei ollut omia lapsia.

Miehelläni piti tietysti kiirettä, kun piti hoitaa kotia ja käydä töissä, ei hän joutanut kovin usein käymään luonani. Tavatessamme hän oli kertonut vihaavansa sairaaloita – hänen isänsä oli kuollut sairaalassa, kun hän oli ollut neljäntoista – ja vasta nyt ymmärsin mitä hän tarkoitti. Ensimmäisessä huoneessa, johon jouduin, vieressäni teki kuolemaa vanha nainen, joka huusi kaiken aikaa apua – oli järkyttävää miten kylmäkiskoisesti hoitajat suhtautuivat, kun hän itki kuolevansa. Mieheni ei kestänyt sitä – hän ei kestänyt niitä vierailuja – ja järjesti minulle siirron yksityishuoneeseen. Sairausvakuutusemme ei kattanut sellaista ylellisyyttä, ja jokainen päivä söi säästöjämme. Olin kiitollinen päästessäni kuulemasta sen naisraukan valitusta, mutta jos joku olisi tiennyt miten yksinäinen olin, minua olisi hävettänyt. Aina kun hoitaja tuli mittaamaan lämpöäni, yritin saada hänet viipymään hiukan pitempään, mutta hoitajilla oli kiire, ei heillä ollut aikaa jäädä juttelemaan.

Kolmisen viikkoa sairaalaan tuloni jälkeen käänsin illansuussa katseeni pois ikkunasta ja näin äitini istuvan tuolissa sängyn jalkopäässä. ”Äiti?” minä sanoin.

”Hei Lucy”, hän sanoi. Hänen äänensä oli ujo mutta vakaa. Hän kumartui puristamaan jalkaani lakanan läpi. ”Hei Rimpula”, hän sanoi. En ollut nähnyt äitiäni vuosikausiin ja tuijotin häntä ihmeissäni, en tajunnut miksi hän näytti niin erilaiselta.

”Äiti, miten sinä tänne pääsit?” minä kysyin.

”No, lentokoneella.” Hän vilkutti minulle, ja minä tajusin miten herkkä hetki oli. Vilkutin siis takaisin enkä noussut istumaan. ”Sinä paranet kyllä”, äiti vakuutti yhä ujosti. ”En ole nähnyt unia.”

Äidin läsnäolo ja se että hän kutsui minua lempinimellä, jota en ollut kuullut ikuisuuksiin, lämmitti mieltäni ja sulatti sisälläni olleen jännityksen kivikovan möykyn. Tavallisesti heräsin keskiyöllä ja sitten vain torkahtelin tai tuijotin virkeänä kaupungin valoja. Mutta sen yön nukuin heräämättä kertaakaan, ja aamulla äiti istui siinä missä edellisenäkin päivänä. ”Ei haittaa”, hän sanoi kun kysyin. ”Minä pärjään vähällä unella.”

Hoitajat tarjoutuivat tuomaan hänelle varavuoteen, mutta hän pudisti päätään. Aina kun joku tarjosi hänelle vuodetta, hän pudisti päätään. Ja jonkin ajan kuluttua he lakkasivat tarjoamasta. Äiti viipyi luonani viisi yötä ja nukkui vain tuolissaan.

Ensimmäisenä päivänä puhuimme niitä näitä; kumpikaan ei tainnut oikein tietää mitä tehdä. Äiti kyseli minulta jotain tytöistä, ja kasvojani alkoi kuumottaa. ”He ovat suurenmoisia”, minä sanoin. ”He ovat kerta kaikkiaan suurenmoisia.” Miehestäni äiti ei kysynyt mitään, ei vaikka – kuten mieheni kertoi puhelimesta – hän oli soittanut äidille ja pyytänyt tätä tulemaan luokseni, maksanut lennon ja tarjoutunut hakemaan äidin lentokentältä – äidin, joka ei ollut koskaan matkustanut lentokoneella. Ja vaikka äiti oli sanonut ottavansa taksin, vaikka hän oli torjunut tapaamisen, mieheni oli neuvonut häntä ja antanut rahaa, jotta hän pääsisi luokseni. Eikä äiti istues-

saan siinä tuolissa sänkyni jalkopäässä sanonut mitään myöskään isästäni, enkä minä puhunut hänestä. Odotin että äiti olisi sanonut: ”Isäsi toivoo että paranet pian”, mutta ei hän sanonut.

”Pelottiko sinua ajaa taksilla, äiti?”

Hän epäröi, ja kuvittelin miten kauhuissaan hän oli ollut astuessaan lentokoneesta. Mutta hän sanoi: ”Onhan minulla suussani kieli jota käyttää.”

Hetken päästä minä sanoin: ”Ihanaa että olet täällä.”

Hän väläytti hymyn ja kääntyi katsomaan ikkunasta.

Elettiin 1980-luvun puoliväliä, aikaa ennen matkapuhelimia, ja kun beige puhelin soi yöpöydällä ja siellä oli mieheni – äiti arvasi sen surkeasta tavasta, jolla sanoin ”Hei”, ikään kuin itku kurkussa – äiti nousi hiljaa tuolistaan ja poistui huoneesta. Hän varmaan kävi kahvilassa tai soittamassa isälleni alakerran kolikkopuhelimesta, sillä en koskaan nähnyt hänen syövän mitään ja oletin, että isä oli huolissaan hänestä – ymmärtääkseni heidän välinsä olivat kunnossa. Kun olin jutellut lasteni kanssa ja suukottanut puhelimen kuuloketta ainakin kymmenen kertaa, jäin makaamaan pää tyynyllä, silmät ummessa, ja äiti pujahti takaisin huoneeseen, niin että avatessani silmät hän oli taas paikallaan.

Ensimmäisenä päivänä puhuimme naimattomasta veljestäni, sisaruskolmikkomme vanhimmasta, joka asui edelleen isän ja äidin kanssa, vaikka oli kolmekymmentäkuusivuotias, ja sisarestani, joka oli kolmekymmentäneljä ja asui kymmenen mailin päässä vanhemmistani viiden lapsensa ja aviomiehensä kanssa. Kysyin oliko veli saanut

töitä. ”Ei hän käy töissä”, äiti sanoi. ”Hän viettää yön aina sen eläimen luona, joka seuraavana päivänä teurastetaan.” Sanoin anteeksi kuinka, ja hän toisti mitä oli sanonut. Hän lisäsi: ”Veljesi käy Pedersonin navetassa ja nukkuu seuraavana päivänä lahdattavien sikojen luona.” Hämmentyin ja sanoinkin siitä, mutta äiti kohautti harteitaan.

Sitten äiti ja minä juttelimme hoitajista. Äiti oli nimennyt heidät oikopäätä. ”Raksu” oli se laiha ja äreä, ”Hammassarky” vanhempi nainen joka valitti kaikesta. ”Totinen Lapsi”, ilmeetön intiaaninainen, oli meidän suosikkimme.

Mutta minua väsytti ja siksi äiti alkoi kertoa minulle tarinoita ihmisistä, jotka hän oli tuntenut vuosia sitten. En muistanut hänen puhuneen koskaan sillä lailla, aivan kuin hän olisi padonnut tunteensa ja sanansa ja havaintonsa vuosiksi sisälleen, ja hänen äänensä oli hengästynyt, muttei yhtään vaivautunut. Torkahtelin välillä ja kun havahduin, pyysin häntä aloittamaan alusta. Mutta hän sanoi: ”Voi Rimpula, sinun pitää levätä.”

”Minähän lepään! Kerro, äiti. Kerro jotain. Kerro mitä vain. Kerro Kathie Nicelystä. Minä olen aina pitänyt hänen nimestään.”

”Totta, Kathie Nicely. Voi luoja, hänen ei käynyt hyvin.”

Me olimme kummajaisia koko perhe, jopa siinä pikkuisessa maalaiskaupungissa Illinoisin Amgashissa, missä kyllä riitti talonröttelöitä, joiden seinät kaipasivat maalia tai ikkunat ehjiä luokkuja, tai joiden puutarhoissa ei ollut mitään silmän iloksi. Talot olivat ryhmittyneet kaupungiksi, mutta meidän kotimme ei ollut lähelläkään niitä. Ja vaikka sanotaan, että lapset pitävät kotiolojaan tavallisina, Vicky ja minä kyllä ymmärsimme olevamme erilaisia. Toiset lapset puhuivat meistä leikkikentällä. ”Teidän perhe haisee”, he sanoivat ja pitelivät nenäänsä. Toisen luokan opettaja sanoi siskolleni – koko luokan kuullen – ettei köyhyys ollut mikään syy likaisille korvantauksille, ei kukaan ollut niin köyhä, ettei hänellä olisi varaa ostaa saippuapalaa. Isä korjaili maatalouskoneita, vaikka saikin usein potkut riitaannuttuaan pomonsa kanssa, mutta sitten hänet taas palkattiin, varmaan siksi että hän hoiti hommansa hyvin ja häntä tarvittiin. Äiti teki ompelutöitä. Käsinmaalattu kyltti tienposkessa, siellä missä meidän pitkä pihatiemme yhtyi maantiehen, mainosti OMPELU- JA KORJAUSTÖITÄ. Ja vaikka isä luki kanssamme iltarukouksen ja käski kiittää Jumalaa siitä, että meillä oli kylliksi ruokaa syödäksemme, totuus oli,

että minä olin usein nälissäni, eikä meillä monesti ollut iltapalaksi muuta kuin melassia ja leipää. Valehtelusta ja ruuan varastamisesta rangaistiin aina. Muutoinkin isä ja äiti tarpeen tullen ja ennalta varoittamatta läimäyttelivät meitä – vihan vimmassa ja pontevasti – ja tavallisesti korvatillikan antoi äiti isän läsnä ollessa, minkä jotkut varmaan arvasivat meidän läikikkäistä ja murjottavista naamoistamme.

Ja se eristyneisyys.

Me asuimme Sauk Valleyn alueella, missä saattoi kävellä pitkään näkemättä enempää kuin pari taloa peltojen keskellä, ja kuten jo sanoin, meillä ei ollut yhtään naapuria. Me asuimme siellä missä maissipellot ja soijapapupellot kurottivat horisonttiin asti ja missä taivaanrannan takana oli Pedersonin sikatila. Maissipeltojen keskellä törrotti yksi ainoa, yksinäisyydessään mahtava puu. Minä pidin sitä monet vuodet ystävänäni, se oli minun ystäväni. Meidän talomme oli pitkän hiekkatien päässä, ei kovin kaukana Rock Riveristä, lähellä tuulensuojaksi maissipelloille jätettyä metsikköä. Meillä ei siis ollut lähi-naapureita. Eikä meillä ollut televisiota eikä sanomalehtiä eikä aikakauslehtiä eikä kirjoja. Ensimmäisenä vuonna naimisiin mentyään äiti oli käynyt töissä paikallisessa kirjastossa ja ilmeisesti – veljeni kertoi minulle myöhemmin – hän rakasti kirjoja. Mutta sitten kirjastosta ilmoitettiin äidille, että säännöt olivat muuttuneet, he saattoivat pal-kata vain ihmisen, jolla oli alan koulutus. Äiti ei uskonut heitä. Hän lakkasi lukemasta ja kului monta vuotta ennen kuin hän kävi toisessa kirjastossa toisessa kaupungissa ja

toi sieltä kotiin luettavaa. Kerron tämän, koska joskus on vaikea tietää, miten lapset hahmottavat maailman ja sen miten täällä pitää menetellä.

Miten esimerkiksi oppii, että on epäkohteliasta kysyä ihmisiltä, miksi heillä ei ole lapsia? Miten katetaan pöytä? Mistä tietää, että syö suu auki, jos kukaan ei ole huomauttanut siitä? Mistä tietää minkä näköinen on, jos talon ainoa peili on pieni ja korkealla keittiön tiskipöydän yläpuolella, tai jos ei ole koskaan kuullut kenenkään sanovan, että olet nätti? Entä kun rintasi kehittyvät ja äitisi sanoo, että alat muistuttaa lehmää Pedersonin naves-
tassa?

En tiedä tänä päivänäkään, miten Vicky selvisi. Emme me olleet niin läheisiä kuin olisi voinut luulla; olimme yhtä lailla vailla ystäviä ja meitä pilkattiin, me vilkuilimme toisiamme yhtä epäluuloisesti kuin silmäilimme muuta maailmaa. Nykyään, kun elämäni on muuttunut täysin, käy joskus niin, että kun muistelen entisiä aikoja, huomaan ajattelevani: eihän se nyt niin kamalaa ollut. Mutta on myös niitä odottamattomia hetkiä, kun kävelen pitkin aurinkoista jalkakäytävää tai katson miten puunlatva taipuu tuulessa, tai näen marraskuisen taivaan matalalla East Riverin yllä, kun tulen niin tietoiseksi pimeydestä, että suustani on karata uikahdus ja minun täytyy pujahtaa lähimpään vaatekauppaan juttelemaan jonkun ventovieraan ihmisen kanssa vasta saapuneista villapuseroista. Sillä lailla useimmat meistä varmaan selviävät elämästä, puolittain tietoisina, puolittain epä-tietoisina, väistellen väläyksiä muistoista, jotka eivät voi

olla totta. Mutta kun näen muiden kävelevän tyytyväisinä kadulla, aivan kuin kauhu ei koskaan valtaisi heitä, tajuan, etten tiedä, millaista muilla on. Elämä on enimmäkseen arvuuttelua.

ELIZABETH STROUT (s. 1956) on pidetty ja paljon luettu yhdysvaltalainen kirjailija. Hän voitti vuonna 2009 Pulitzer-palkinnon teoksellaan *Olive Kitteridge*, joka vakuutti myös televisiosarjana. *Nimeni on Lucy Barton* nousi The New York Timesin bestsellerlistan kärkeen vuonna 2016. Strout on syntyisin Mainesta ja hän on koulutukseltaan juristi.

Vahvan tarinankertojan säkenöivän kaunis kuvaus äidin ja tyttären suhteesta, joka repii ja raastaa mutta on silti niin tavattoman tärkeä, rakas.

”Stroutilla on inhimillisten hahmojen kuvaamisen lahja.”

SAN FRANCISCO CHRONICLE

”Tarkkaan valittuine sanoineen ja väreilevine hiljaisuuksineen

Nimeni on Lucy Barton tarjoaa harvinaisen laajan tunneskaalan synkimmästä kärsimyksestä silkkaan riemuun.” THE NEW YORK TIMES

Päällys: Laura Lyytinen • Kuvat: Istockphoto

9 789513 199623

www.tammi.fi

84.2

ISBN 978-951-31-9962-3